

Стефан Стамболов – противоречива личност и (или) национален герой

В нашата национална история, като изключим Захари Стоянов, няма по-оспорвана личност от Стефан Стамболов. Сам по себе си този факт е вече мярка за историческа и национална стойност. След Левски и Ботев – Стефан Стамболов е първият български политик, който се опита да покаже, че България може да води независима политика, че тя може да бъде свободна и самостоятелна държава. Той направи най-мъжествените, но и най-скъпоструващият опит във всички времена – самият да бъде независим – той като личност и България като държава. Цената – посечена глава, ранен път към гробищата, хули и ругатни отдире му... И въпросът е не толкова успя ли, а защо не успя в това си най-сакрално усилие Стефан Стамболов.

45 години го обвиняваха, че е русофоб. 45 години за него се говореше или лошо или нищо. Във всичко, написано от него няма и ред срещу руския народ. Едно поредно доказателство, че и някога, и сега – народ и политика винаги са били намесвани, стане ли дума за омаскаряването на една или друга политическа личност в България.

В нашите политически нрави се забелязва изумителна готовност да мерим миналото с мерките на днешния ден. Така правим за съжаление и сега...И отгук са идвали не само големите грешки в оценката на миналото, но се е раждал и онзи нравствен комплекс, който с такава лекота ни оставя без исторически личности и до днес.

Стефан Стамболов живя в изключително сложно историческо време, поемайки кормилото на една млада и неогледала се още държава, която и тогава, както и сега, прекалено много

бързаше да се европеизира, още преди да се е достатъчно българизирала, преди още да е опознала достатъчно добре и истинските си, и недотам истинските си приятели. Беше млад, на някакви си двадесет и осем години – министър-председател, след като беше извървял сгромолясането на две въстания и поел изключителната мисия – да замести увисналия вече на въжето Левски. За дълго време е най-близкият приятел на Ботев. С една дума ХЪШ, напълнил докрай съдържанието на тази дума както с дързост и непокорство, така и с поетичната чувствителност на младостта си. С една дума – БЪЛГАРИН – с доказана готовност за всяка жертва в името на народните правдини, обичащ не себе си в България, а преди всичко България в себе си. Изрекъл като един нов апостол своя най-неосъществен и най-малко прилаган от когото и да било в българския политически живот идеал – „Не щеме ний богатства, не щеме ний пари“.

Не щеме ли?.....

Времето след Стамболов показва и предсказва, че това е май първото нещо, което се мержелее пред очите на голяма част от българските политици. Оттогава и до днес.

Беше колкото политик, толкова и велик държавник в най-големия български смисъл на думата, издържал в продължение на цели осем години всичките удари на вътрешното политиканство и външните сметки за съдбата на крехката българска държавност. Опита се да докаже, че България е вече свободна страна и правото и да е независима е най-ценното нейно право. От тази независимост на България той направи олтар, пред който изричаше молитвите си и на прага, на който видя отсечена главата си. Европа не му позволи, още по-малко му прости смелостта да стои с изправена глава и да не коленичи пред нейните величия. Изправената глава, не само в политиката – никога не я прощава.

Няма да е непростим грях пред паметта на Стефан Стамболов, ако

кажем, че беше и мъж на всичкото отгоре. Обичаше едновременно живота, жените и България. И със същата сила мразеше и преследваше своите политически врагове, неведнъж заслепяван от нарастващата политическа мнителност. Тази мнителност, която придружава настъпването на всяка диктатура. И е сигурен знак за приближаващата политическа и нравствена катастрофа.

Гонеше хора като Алеко Константинов, обруга и заплаши близкия си приятел Захари Стоянов, други от най-близките си другари прати в Черната джамия или направо на бесилката, без особено да му трепне окоето. Сам повика Фердинанд на престола и пръв определи това си действие като своя най-голям грях. Можем да го разберем – неизбежно беше функция на времето, което го създаде и отгледа, но като мъж с достойнство се опита да завърти кормила на това време в оная посока,

в която с Левски, Ботев и Каравелов бяха тръгнали – да създадат една независима и равнопавна с другите свободни народи България.

Само времето ли бе виновно?... Само характерът ли на независим човек – горд и непреклонен, е причината за оная непростима гавра не с живия, а с вече мъртвия Стамболов. Богове сме ние, българите, да сме силни и храбри, когато вече не е страшно. Както сме богове да се мислим за вечни и всесилни, когато сме на власт. Дори диктаторът Стамболов доказва с цената на своя млад живот, че в политиката никой не е вечен и нищо не е вечно. Само този урок да помним, само това да остане от величието и драмата на Стамболов – то стига за една личност без мярка, каквато беше той...

Ала Стамболов ни остави още питанки: гонение на вчерашните – докога, обграждането с некадърни раболепия – докъде? И какво идва

оттам нататък?

В този смисъл целият живот на младия и вече зрелия политик, с всичката драма на неговия политически и човешки край ни оставят онези въпросителни, на които и като народ ние не сме отговорили, и политиците ни още по-малко... В този смисъл той стои в центъра на държавата ни като една огромна въпросителна и като предупреждение за високата цена, която родените за независимост, но и губещи мярката на властолюбие, рано или късно плащат. Ето защо ние, 160 години след раждането му, можем да кажем – той е такъв урок и пример в политиката, какъвто беше Ботев в поезията си, Захари Стоянов в българолюбие то си... И всеки наш поклон пред неговия паметник в центъра на София е поклон – колкото пред болките на България, толкова и пред величието й...

Източници: Марко Семов, Георги Бакалов, Дойно Дойнов – „Будители народни“ ♦

Стефан Стамболов е роден на 31 януари 1854 г. във Велико Търново. Потеклото му по майчина и бащина линия е от Трявна. Образованието си започва в родния град, по-късно учи в Одеската семинария (1870-1872), която не завършва. Бащата е съзаклятник от Велчовата завера (1835) и съмишленник на Капитан Дядо Никола Филипovski (1853). Самият Стефан Стамболов расте в обкръжението на революционери като Христо Иванов – Книговезеца, Отец Матей Преображенски, Христо Караминков – Бунето и участва в почти всички прояви на борбата за политическа независимост през 70-те години – член е на БРЦК в Букурещ, в Гюргево, изпълнява важна роля в подготовката на Старозагорското (1875) и на Априлското въстание (1876).

През 1875 г. съвместно с Христо Ботев издава стихосбирката „Песни и стихотворения“.

Стамболов е сред най-заслужилите и популярни „строители на съвременна България“. Особено деен е в разприте между либерали и консерватори още от времето на Учредителното събрание (1879). След 1880 г. става подпредседател, а и председател на Народното събрание. Сравнително дълго време е министър-председател (1888-1894). Има дял в осъществяването на Съединението на Княжество България и Южна Румелия, в контрапреврата през 1886 г. Провежда ярко изразена националистична политика, способствува за укрепване на дипломацията, на икономиката и на държавническата мощ на Отецеството. Влязъл в конфликт с царска Русия и княз Фердинанд, жестоко посечен по поръчка на политическите му врагове, Стамболов умира в София на 6 юли 1895 г.